

POSTANOWIENIE

Dnia 3 lutego 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marian Kocon (przewodniczący)

SSN Krzysztof Strzelczyk

SSN Maria Szulc (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa M. G.

przeciwko (...) Bank S.A. w W.

o ustalenie,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 3 lutego 2021 r.,

zażalenia powódki od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 24 września 2020 r., sygn. akt I ACa (...),

uchyła zaskarżony wyrok, pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym.

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny w (...) uchylił wyrok Sądu Okręgowego w W. z dnia 19 lutego 2020 r. sygn. XIIIC (...) ustalający, że umowa kredytu na cele mieszkaniowe z dnia 27 lutego 2017 r. jest nieważna i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Wskazał, że podstawą orzeczenia Sądu pierwszej instancji była nieważność umowy z uwagi na abuzywność klauzul indeksacyjnych dotyczących świadczeń głównych stron, bo określają zobowiązanie banku do wypłaty kredytu oraz zobowiązanie wnioskodawcy do jego spłaty, wobec czego w przypadku nieprecyzyjnego określenia tych świadczeń, na skutek eliminacji klauzul

niedozwolonych, umowę kredytu zawierającą takie postanowienia należy postrzegać jako nieważną wobec naruszenia art. 69 ust. 1 prawa bankowego oraz, iż nie ma możliwości wykonania umowy z pominięciem klauzul niedozwolonych. Sąd drugiej instancji podzielił pogląd, że wskazane przez Sąd Okręgowy postanowienia umowy dotyczące przeliczenia sumy kredytu na CHF i opracowania harmonogramu spłaty w tej walucie i kolejne przeliczenie w dacie płatności, trzeba uznać za klauzule niedozwolone. Powołując wyrok z dnia 3 października 2019 r. (C-260/18) w sprawie Kamil Dziubak, Justyna Dziubak przeciwko Raiffeisen Bank, którym orzeczono, że art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w sprawach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że nie stoi on na przeszkodzie temu, aby sąd krajowy po stwierdzeniu nieuczciwego charakteru niektórych warunków umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i oprocentowanego według stopy procentowej bezpośrednio powiązanej ze stopą międzybankową danej waluty, przyjął zgodnie z prawem krajowym, że ta umowa nie może obowiązywać bez takich warunków z tego powodu, że ich usunięcie spowodowałoby zmianę charakteru głównego przedmiotu umowy stwierdził, iż taka sytuacja w niniejszej sprawie nie występuje. Nieważność czynności prawnej występuje w przypadkach określonych w art. 58 k.c. oraz jeżeli stosunek prawny zostanie ukształtowany w sposób przekraczający granice swobody umów (art. 353¹ k.c.). Nieuczciwe postanowienia w tej umowie dotyczyły wąskiego aspektu w postaci ustalania kursu waluty bez wyjaśnienia konsumentowi stosowanego mechanizmu, wobec czego nie mogły przesądzić o nieważności umowy. Ustawowym skutkiem wprowadzenia do umowy klauzul niedozwolonych jest niewiązanie nimi konsumenta. Nie można omijać, że powódka, osoba z wykształceniem prawniczym, dobrowolnie i świadomie nawiązała stosunek zobowiązaniowy. Art. 385¹ § 1 k.c. nie przewiduje nieważności postanowienia o charakterze abuzywnym i nie wprowadza sankcji nieważności całej umowy.

Jeżeli klauzula umowy jest jednocześnie abuzywna i sprzeczna z ustawą, pierwszeństwo będzie miała sankcja nieważności z art. 59 § 3 k.c., wprowadzenie nieuczciwych mechanizmów nie jest nieważne z mocy prawa bo sankcją jest niewiązanie konsumenta.

Nie można uznać, by konsument miał prawo do decydowania czy umowa ma być unieważniona czy nieuczciwa klauzula zastąpiona przepisem dyspozytywnym. Decyzja w tym zakresie należy do sądu badającego jaki skutek w okolicznościach sprawy wywoła nieuzupełnienie luki po wyeliminowaniu klauzul abuzywnych. Jeżeli ochrona konsumenta ma przywrócić równość stron, to taki skutek zostanie osiągnięty jeśli w stosunku prawnym, którego chciał i nawiązał konsument waloryzacja będzie dokonywana według obiektywnych mierników, co uzasadnia zastosowanie w miejsce kursu ustalonego przez kredytodawcę kursu średniego NBP.

W ocenie Sądu Apelacyjnego doszło do nierozpoznania istoty sprawy z powodu błędnego ustalenia przez Sąd Okręgowy nieważności umowy bez rozważenia czy wskutek umieszczenia przez pozwany bank w umowie klauzul niedozwolonych, doszło do zawyżenia spłacanych przez powódkę rat. Przy ponownym rozpoznaniu należy rozważyć dopuszczenie dowodu z opinii biegłego, który ustaliłby czy klauzule waloryzacyjne doprowadziły do błędnego ustalenia kwoty wypłaconego kredytu i do zawyżenia rat spłaty wskutek nieprawidłowego ustalenia przez bank kursu franka do polskiego złotego, przy przyjęciu za podstawę ustaleń średniego kursu franka ustalonego do NBP.

W zażaleniu na powyższy wyrok powódka zarzuciła naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. przez przyjęcie, że Sąd Okręgowy nie rozpoznał istoty sprawy i wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w (...) jako sądowi równorzędnemu ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy innemu sądowi równorzędnemu tj. Sądowi Apelacyjnemu w (...) z uwagi na dobro wymiaru sprawiedliwości ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi, który wydał zaskarżone orzeczenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreślono, że kontrola dokonywana w ramach zażalenia przewidzianego w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. ma charakter formalny, a zażalenie ma służyć zbadaniu, czy orzeczenie kasatoryjne sądu drugiej instancji

zostało prawidłowo oparte na jednej z przesłanek określonych w art. 386 § 2 i 4 k.p.c. a więc, czy powołana przez sąd przyczyna opiera się na jednej z przesłanek ustawowych. Dokonana kontrola ma charakter czysto procesowy, bez wkraczania w kompetencje sądu *in merito*. Niedopuszczalne jest więc badanie merytoryczne stanowiska sądu drugiej instancji i kontrola materialnoprawnej podstawy orzeczenia, ta jest zarezerwowana bowiem do przeprowadzenia wyłącznie w postępowaniu kasacyjnym. Konsekwencją jest wąskie określenie granic kognicji Sądu Najwyższego, a odmienne ich ujęcie jest niedopuszczalne (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 25 października 2012 r., I CZ 136/12 z dnia 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, z dnia 9 listopada 2012 r., IV CZ 156/12, nie publ.).

W przypadku wskazania przez sąd drugiej instancji nierozpoznania istoty sprawy przez sąd pierwszej instancji jako podstawy uchylenia wyroku, zakres kognicji Sądu Najwyższego ogranicza się do zbadania, czy sąd odwoławczy prawidłowo rozumiał to pojęcie oraz czy jego merytoryczne stanowisko uzasadniało taką ocenę postępowania sądu pierwszej instancji, natomiast poza tym zakresem pozostaje prawidłowość poglądu prawnego wyrażonego przez ten sąd.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wówczas, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdy zaniechał on zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999 nr 1, poz. 22, z dnia 15 lipca 1998 r. II CKN 838/97, LEX nr 50750, z dnia 3 lutego 1999 r., III CKN 151/98, LEX nr 519260, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003 nr 3, poz. 36, z dnia 21 października 2005 r., III CK 161/05, LEX nr 178635, z dnia 12 listopada 2007 r., I PK 140/07, OSNP 2009, nr 1-2, poz. 2).

Z tej przyczyny poza kontrolą Sądu Najwyższego pozostaje prawidłowość dokonanej przez Sąd drugiej instancji analizy prawnej materiału dowodowego i dokonanych przez Sąd ustaleń faktycznych.

W aktualnym stanie prawnym obowiązuje model apelacji pełnej, bo treść art. 378 § 1 k.p.c. wyznacza granice rozpoznania sądu w postępowaniu apelacyjnym, stanowi bowiem, że sąd drugiej instancji „rozpoznaje sprawę”, a nie tylko „środek odwoławczy”. Oznacza to, że sąd drugiej instancji w sposób w zasadzie nieograniczony raz jeszcze bada sprawę rozstrzygniętą przez sąd pierwszej instancji, a postępowanie apelacyjne stanowi kontynuację postępowania przed sądem pierwszej instancji. Sąd odwoławczy musi zbadać okoliczności wskazujące na ewentualną nieważność postępowania, przebieg i wyniki czynności procesowych sądu pierwszej instancji stosownie do zarzutów zgłoszonych przez apelującego, a w pełnym zakresie ocenić prawidłowość zastosowania w sprawie prawa materialnego. Jako instancja merytoryczna w razie dostrzeżenia błędów powinien naprawić wszystkie stwierdzone naruszenia prawa procesowego w zakresie wskazanym przez apelującego oraz wszystkie naruszenia prawa materialnego, bez względu na to, czy zostały wyknięte w apelacji.

Z motywów Sądu drugiej instancji wynika, że Sąd Okręgowy rozpoznał sprawę pod względem merytorycznym i wyraził pogląd prawny przyjmując, że zachodzi nieważność umowy kredytowej zawartej pomiędzy stronami.

Sąd Apelacyjny wyraził pogląd odmienny stwierdzając, że nieuczciwe postanowienia w tej umowie dotyczyły wąskiego aspektu w postaci ustalania kursu waluty bez wyjaśnienia konsumentowi stosowanego mechanizmu, wobec czego nie mogły przesądzić o nieważności umowy. Ustawowym skutkiem wprowadzenia do umowy klauzul niedozwolonych jest niewiązanie nimi konsumenta. Przyczynę uchylenia wyroku stanowiła ocena, że nie rozważono, czy wskutek umieszczenia przez pozwany bank w umowie klauzul niedozwolonych, doszło do zawyżenia spłacanych przez powódkę rat oraz zalecenie rozważenia dopuszczenia dowodu z opinii biegłego, który ustaliłby czy klauzule waloryzacyjne doprowadziły do błędnego ustalenia kwoty wypłaconego kredytu i do zawyżenia rat spłaty wskutek nieprawidłowego ustalenia przez bank kursu franka do polskiego złotego, przy przyjęciu za podstawę ustaleń średniego kursu franka w NBP. W istocie pomijając prawidłowość takiego zalecenia w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego jako podlegającego rozpoznaniu w postępowaniu kasacyjnym

wskazać trzeba, że uchylenie wyroku nastąpiło wyłącznie z przyczyny niedostatecznego wyjaśnienia podstawy faktycznej, co nie jest nierozpoznanie istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c., które wiąże się wyłącznie z jej materialnoprawnym aspektem. Jako nierozpoznanie istoty sprawy można wyjątkowo potraktować sytuację dokonania przez sąd pierwszej instancji oceny prawnej bez żadnego oparcia jej o właściwie ustaloną podstawę faktyczną i konieczności czynienia przez sąd odwoławczy po raz pierwszy lub ponownie wszystkich ustaleń faktycznych, co czyni to zasadnym uchylenie wyroku Sądu pierwszej instancji z uwagi na obowiązek respektowania konstytucyjnej zasady dwuinstancyjności postępowania sądowego (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 2012 r., I CZ 168/12, OSNIC z 2013 r., nr 5, poz. 68). Taka sytuacja w niniejszej sprawie nie występuje. Mieć trzeba również na względzie treść żądania powódki, która wnosi wyłącznie o ustalenie nieważności umowy zawartej między stronami i nie zgłasza żadnych roszczeń o zapłatę.

Z tych względów orzeczono jak w sentencji na podstawie art. 394¹ § 3 k.p.c. w zw. z art. 398¹³ k.p.c.